

Дата: 19.09.2023

Урок № 4

Тема уроку: **Однорідні члени речення. Однорідні означення.**

Мета уроку: поглибити й систематизувати знання учнів про однорідні та неоднорідні означення, виробити вміння знаходити їх у реченнях та доцільно використовувати в мовленні; розвивати усне й писемне мовлення; виховувати патріотичні почуття, любов до природи.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 35-36 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*
2. Перегляньте відео до уроку на **YouTube:**
https://www.youtube.com/watch?v=hX3vDaF8NZM&ab_channel
3. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ) та виконайте завдання:

Однорідні члени речення

(виконують однакову синтаксичну функцію, належать до одного й того самого члена речення і поєднуються між собою сурядним зв'язком).

I. У реченні однорідні члени можуть поєднуватися за допомогою:

- 1) **сполучників сурядності** (сполучниковий зв'язок): *Теслярі робили мости на Дніпрі, і Дінці, і на тихому Збручі;*
- 2) **інтонації, що на письмі позначається комою або крапкою з комою** (безсполучниковий зв'язок): *В один день затопило ліси, сінокоси, городи;*
- 3) **обох цих способів** (змішаний зв'язок): *Сонце росло, палало і тихо спускалося додолу.*

Запам'ятати! Однорідними можуть бути будь-які (і головні, і другорядні) члени речення.

Завдання 1. Підкреслити однорідні члени речення. Вказати, за допомогою якого зв'язку їх поєднано.

Дуб, клен, горобина, ясен – листяні породи дерев.

Здавна слов'яни вживали жито і пшеницю, просо і гречку.

Навесні заготовляли і березовий, і кленовий соки.

Повітряна куля летіла низько і дуже швидко.

Завдання 2. Скласти самостійно речення з однорідними підметами, обставинами, означеннями. Використати різні види зв'язку (сполучниковий, безсполучниковий, змішаний).

II. Здебільшого однорідні члени речення виражаються однією й тією ж частиною мови, але **в ролі однорідних членів можуть виступати й різні частини мови.**

Завдання 3. Підкреслити однорідні члени речення, вказати, чим вони виражені.

Хоч був тато грізним, але нас дуже любив. А душа нашої людини проста, без хитрощів.

Завдання 4. Скласти самостійно два речення, щоб в одному однорідні члени речення були виражені однією частиною мови, а в іншому – різними.

III. У реченні **може бути не один ряд однорідних членів, а два і більше.**

Завдання 5. Підкреслити однорідні члени речення.

Дзвінко й безтурботно перекликалися, співали, щебетали пташки.

Там школярі й студенти у погожій дні й недільні ранки скопали чималу ділянку для квітів, кущів і дерев.

Там люди нездолані, горді й суворі, сини волелюбного й славного роду.

Мені дали козацьку корогву і привілеї з королівським іменем.

Завернув до нас якось один панок, скаржився на серце, на задшику, на кволість.

Завдання 6. Скласти самостійно речення з одним, двома та трьома рядами однорідних членів.

IV. Однорідні члени речення **бувають непоширені й поширені.**

Завдання 7. Підкреслити однорідні члени речення. Вказати, котрі з них непоширені, а котрі поширені.

Про час відкриття повідомите хоч листом, хоч телеграмою.

Буду я навчатись мови золотої у трави-веснянки, у гори крутої, в потічка зеленого.

Завдання 8. Скласти самостійно речення з поширеними та непоширеними однорідними членами.

Розділові знаки при однорідних членах речення

Кома ставиться:

- з'єднані протиставними сполучниками: *Навчатися в університеті почесно, але складно.*

- з'єднані повторюваними (єднальними чи розділовими) сполучниками: *Навчатися в університеті і складно, і почесно. У далекій дорозі найду або долю, або за Дніпром ляжу головою.*

- між парами однорідних членів: *Навчатися в університеті складно і цікаво, престижно і почесно.*

- частина однорідних членів з'єднана сполучниками, а частина – без (кома ставиться між усіма однорідними членами): *Навчатися в університеті складно, цікаво, і престижно, і почесно.*

- з'єднані тільки інтонацією: *Розпарена теплінь віє соняшником, коноплею, яблуками.*

- після однорідних членів є конструкція ТА ІНШІ, Й ІНШІ (вважається однорідним членом): *До аудиторії зайшли ректор, і декани, і викладачі, й інші.*

Кома не ставиться:

- єднальний чи розділовий сполучник вживається один єдиний раз: *Старий батько сидить коло хати та вчить внука маленького чолом оддавати. Над дорогою попадалась вся в цвіту груша або куц черемхи.*

- сполучники **І**, **НІ** утворюють фразеологічну сполуку (ні туди ні сюди, ні мертвий ні живий, і сміх і гріх): *Хлопець стояв ні мертвий ні живий від страху.*

- між двома дієсловами в однаковій формі, що означають одну ускладнену дію: *Сходи провідай батька. Сядь поміркуй про свої вчинки.*

Крапка з комою ставиться:

Між однорідними членами, якщо вони дуже поширені: *Парубок плівся, позакладавши руки назад себе; позирав навкруги своїми блискучими очима; іноді зупинявся і довго розглядав ниву.*

Завдання 9. Підкреслити однорідні члени речення. Поставити, якщо потрібно, розділові знаки.

Вдень і вночі вранці і ввечері не знаю відпочинку.

Марко озирнувся але нічого не побачив.

Поїдь допоможи матері.

Перед екзаменом мені побажали ні пуху ні пера.

І роси і птиці і трави зорею вітають мене.

Розділові знаки при узагальнювальних словах

Якщо перед однорідними членами стоять слова ЯК-ОТ, А САМЕ, НАПРИКЛАД, то перед ними ставиться кома, а після них – двокрапка: *До аудиторії прийшли всі присутні, а саме: ректор, декани, викладачі, студенти.*

Завдання 10. Підкреслити однорідні члени речення, поставити розділові знаки.

У школі ми вивчаємо дві мови а саме українську та англійську.

На Україні є багато футбольних команд наприклад «Динамо Київ» «Шахтар» «Металіст».

На полях працюють різні сільськогосподарські машини як-от трактори сівалки комбайни.

Завдання 11. Скласти самостійно речення з однорідними членами та словом як-от. Поставити розділові знаки.

Якщо узагальнююче слово стоїть перед однорідними членами речення, то перед ними ставиться двокрапка: *Я нічого не бачив навколо себе: ні стіни, ні вікон, ні дверей.*

Якщо узагальнююче слово стоїть після однорідних членів речення, то перед ним ставиться тире: *Дивні риби, і хмари, і тіні биків бетонних – все пливе наді мною.*

Якщо узагальнююче слово стоїть перед однорідними членами речення, а після них речення продовжується, то перед однорідними членами ставиться двокрапка, а після них – тире (для простого речення) або кома-тире (для складного речення):

Усі присутні: і ректор, і декан, і викладачі, і студенти – зайшли до аудиторії. Я вивчаю точні науки: математику, фізику, хімію, - які згодяться мені в майбутньому.

Завдання 12. Підкреслити однорідні члени речення та узагальнювальні слова, поставити розділові знаки.

Все жито пшениця овес разом поспіло і випало зерном.

На пустирях у рівчаках та неглибоких балках скрізь росте ця невибаглива рослина.

Все бачить співець у широкім роздоллі і небо і море і красу світову.

Зацвіли усі діброви і долини і луги.

Рястом жовтоцвітом ромашкою все завітчала весна.

Однорідні та неоднорідні означення

Однорідні (виділяються комою):

- характеризують предмет за однією і тією ж ознакою: *У центрі міста вирости червоні, жовті, білі тюльпани.*
- наступне означення підсилює, конкретизує попереднє: *Холодний, колючий вітер гнав низько над землею важкі, олив'яні хмари.*
- виступають художніми означеннями: *Над містом кучерявий, ласкавий дим.*
- стоять після означуваного слова: *Катря була жінкою доброю, тихою, сумірною.*

Неоднорідні означення (не виділяються комою):

- характеризують предмет за різними ознаками: *Низький дерев'яний будинок дуже затишний.*

Завдання 13. Підкреслити означення. Визначити, які вони: однорідні чи неоднорідні. Поставити, якщо потрібно, розділові знаки.

Сонячні промені пробивалися крізь зелене густе листя.

Доцвіло літо червоними брунатними жовтогарячими жоржинами.

Вікна великого цегляного будинку виходили на вулицю.

Чистенький чепуренький він зовсім не мав нахилу до Федькових забав.

В осінньому синьому небі летіли журавлі.

Завдання 14. Скласти самостійно речення з однорідними та неоднорідними означеннями до кожного правила.

Тестове завдання 1. Однорідними присудками ускладнено речення.

А *Любив дід гарну бесіду й добре слово.*

Б *Узимку та влітку люди по-різному бачать кольори.*

В *Скрізь по світу конфлікти, сутички, протистояння.*

Г *Жінка була доволі огрядна, висока, русява.*

Тестове завдання 2. Однорідними означеннями ускладнено речення.

А *Сад темний, густий, бур'янами зарослий.*

Б *Настанови мами й тата пам'ятай усе життя.*

В *Я стаю легкий, сипкий і сам для себе непереколивий.*

Г *Вода в озері каламутна й жовта.*

Тестове завдання 3. Однорідними додатками ускладнено речення.

А *Раділи і садок, і поле, і долина.*

Б Вітер в гаї нагинає лозу і тополю.

В Парк прикрашають статуї, фонтани, альтанки.

Г Окрім груш, слив, яблунь, тут росли дуби, клени й тополі.

Тестове завдання 4. Тільки один ряд однорідних членів має речення.

А І пада сніг лапатий, волохатий спокійно й величаво над селом.

Б То тут, то там на осонні прокльовуються пагінци картоплі, моркви, гарбузів, квасолі, динь.

В І коли доля раптом так жартує, що світло заступає чорна хмара, лише надія крила нам дарує і до життя у віру повертає.

Г Світло хвилями лється з неба, сповняє повітря, несито пожирає тіні на землі, заганяє їх під дерева, кущі й гущину.

Тестове завдання 5. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні.

А Теплі слова та лагідний погляд дарую тобі.

Б Молодий місяць та зорі освічують дорогу.

В У лісі пахло листям, грибами та ожиною.

Г Тече вода в синє море та не витікає.

Тестове завдання 6. Неправильно поставлено розділові знаки в реченні.

А Минає рік, і два, і п'ять років.

Б Батько і мати, і дід з бабою нагадували мені святих.

В На Колімі запахло чебрецем, і руто-м'ятою, і кропивою.

Г Є в нас сила, і правда, і слава, і земля своя рідна й свята.

Тестове завдання 7. Між однорідними членами треба поставити кому в реченні.

А І холод і голод оселився в Чіпчиній хаті.

Б І так і сяк намагався їм допомогти а не виходить.

В Нічний спосіб життя ведуть і сич і сова.

Г Про безхарактерних людей кажуть ні риба ні м'ясо.

Тестове завдання 8. Позначити речення, у якому після узагальнювального слова ставиться двокрапка (розділові знаки опущено).

А І восени і взимку на місцевому базарчику одна стара жінка чи дві продають ягоди горобини чи калини сушений цвіт стебла й коріння лікувальних рослин.

Б Стоячи в тумані я нічого не бачив округ себе ні стіни ні вікон ні дверей.

В А соловейко не відмовляється ні від сухого листя ні від торішньої трави.

Г *Листя лежало на колодах осикових дров на купі гарбузів.*

Тестове завдання 9. Після однорідних членів треба поставити тире в реченні (розділові знаки опущено).

А *Столиці міста й містечка велетенські та зовсім крихітні країни усе це тепер випало Іванові Силі побачити на власні очі.*

Б *Усе докупи злилося материна любов піклування батькове дитячі забавки радощі й горе.*

В *Усі весну щиро люблять і люди і пташки і дерева і комашки і ніжна травиця.*

Г *У нашому саду була розкішна флора жоржини й кропива любисток і ревінь.*

Тестове завдання 10. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку, а після них тире (розділові знаки опущено).

А *У селі в бабусі все мені цікаве квіти берег річки і зелені трави.*

Б *Усяке птаство як-от деркачів перепілок куликів курочок можна було викосити косою в траві.*

В *Неспокій рух і боротьбу я бачив скрізь у дубовій вербовій корі у старих пеньках у дуплах у болотній воді.*

Г *У мудрості свої закони є і цвіт і злет і несходимі пуці.*

Тестове завдання 11. Неоднорідні означення вжито в реченні (розділові знаки опущено).

А *А мати жде і поглядом далеким шукає битий посивілий шлях.*

Б *То тут то там розсипані були червоні жовті й сині бризки.*

В *У садах темніли купи вишень та стриміли здорові старі дикі груші.*

Г *Холодне молоде срібло сонця пізньої осені розлите по землі.*

Тестове завдання 12. Однорідні означення вжито в реченні (розділові знаки опущено).

А *Жовтий кленовий листок лежав на холодному асфальті.*

Б *У порожній двокімнатні квартирі пахло ванном і свіжою фарбою.*

В *Неподалік від хати росла старезна велика липа.*

Г *Випускники зібралися теплого з лагідними вечорами серпня.*

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.